

Бондар Євген Сергійович
*бакалавр 1 к., 2 гр. факультету
міжнародно-правових відносин
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Наук. керівник – доцент Н.В. Єфремова

ДІЯЛЬНІСТЬ П. СКОРОПАДСЬКОГО НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

29 квітня 1918 р. в Українській Народній Республіці стався переворот. УЦ Рада була усунута від влади повстанцями на чолі з П. Скоропадським, так розпочався новий етап в історії української держави. Ця подія безпосередньо торкалась питання визначення зовнішньої політики Української Держави та поклала початок боротьби за визнання її легітимності на міжнародній арені.

З часом, у Києві було акредитовано 11 зарубіжних місій: з Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини, Болгарії, Дону, Польщі, Румунії, Фінляндії, Кубані, Азербайджану та Грузії. Десять українських дипломатичних представників розпочали роботу за кордоном: у Німеччині, Австро-Угорщині, Туреччині, Болгарії, Дону, Фінляндії, Швейцарії, Кубані, Румунії, Швеції. Відбулася реорганізація Міністерства закордонних справ, що мало сприяти підвищенню ефективності його роботи. Спочатку Міністром закордонних справ був М. Василенко, а з 20 травня його замінив відомий історик, громадський і державний діяч Д. Дорошенко [1, с. 327].

Уряд гетьмана П. Скоропадського основним завданням зовнішньої політики вважав налагодження відносин із державами світу. Активну роботу в цьому напрямі проводили міністри закордонних справ: спочатку М. Василенко, згодом Д. Дорошенко. Для досягнення цієї мети, за ініціативи гетьмана, навесні 1918 р. розгорнулася робота щодо створення військового аташату. Його працівники – «військові агенти» мали призначатися з офіцерів Генштабу. При цьому встановлювалися суворі вимоги щодо професійних і моральних якостей кандидатів [1, с. 336].

4 липня 1918 р. було ухвалено Закон «Про призначення військово-морських агентів та встановлення посад військово-морських агентів при посольствах Української Держави». Цей закон, оголошений в «Державному Вістнику» ч. 22 від 14 липня 1918 року, було по морському Відомству проведено наказом № 488/33 від 18. X. 1918 р. Зазначені місії були акредитовані в Німеччині (за сумісництвом – у Данії, Голландії, Швеції), Угорщині, Румунії, Туреччині. Планувалося направити військово-морського аташе і до радянської Росії.

Аналізуючи розвиток міждержавних відносин між Українською Державою та найближчими сусідами слід погодитись з думкою Н.В. Єфремової, яка зазначила, що «Першочергове значення приділялося зміцненню міжнародного становища Української Держави. Були укладені договори з Грузією і Радянською Росією, при чому Росія визнала незалежність України і її нові державні кордони. 12 червня 1918 р. уряд Скоропадського підписав договір з Радянською Росією, де Українська Держава визнавалася суверенною державою. Було відкрито 2 генеральних консульства (у Москві та Петрограді) та 19 консульств у інших містах Росії» [2, с. 87].

Разом з тим, при організації міждержавних відносин П. Скоропадський був змушений дотримуватися про німецьких інтересів у зовнішній політиці. Тут доцільно нагадати, що однією з умов підтримки П. Скоропадського німецькою адміністрацією, було визнання гетьманом Брестського миру, підписаного УЦ Радою. Так, наприклад, дослідник Л.Є. Дещинський зазначає: «Панувала думка, що Німеччина, не маючи спільних кордонів з Україною та при відсутності спірних територій, сприятиме зміцненню України, яка зменшуватиме російську небезпеку і створюватиме протизагрозу Польщі. Окрім того, були надії на економічне співробітництво, що мало б поєднати природні багатства України з промисловістю Німеччини.» [3 с. 4]. Але німецьке та австрійське окупаційне командування не поспішало висловлювати офіційне ставлення до Української Держави.

Міністерство закордонних справ визначило три основні напрями зовнішньої політики Української держави: 1. Встановлення дружніх відносин із країнами Четвірного Союзу – Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною. 2. Розв'язання спірних територіальних проблем із сусідніми державами. 3. Встановлення дипломатичних відносин із нейтральними державами. Але Австро-Угорщина і далі затягувала ратифікацію Брестського договору.

Разом з тим, обраний курс позначився на тому, що країни Антанти не пішли на встановлення відносин з Україною Державою. Вони бачили чітко виражену пронімецьку політику гетьманського уряду, а уряд Франції висловився за втілення ідеї «неподільної Росії». Англія і США зайняли політику очікування та підтримали політичну концепцію Клемансо [4 с.74].

У початковий період правління П. Скоропадського особливу увагу було приділено налагодженню відносин із Німеччиною. Так, у Києві діяло німецьке посольство, а в Харкові, Одесі, Катеринославі й Миколаєві були відкриті німецькі консульства. При цьому зазначимо, що українське населення несхвалювало пронімецьку політику гетьмана. Труднощі також полягали і у тому, що значна частина депутатів німецького парламенту негативно ставилася до державного перевороту в Україні. Таким чином, Німеччина лише 2 червня 1918 року офіційно визнала Українську Державу, а 24 липня 1918 р. ратифікувала Брестський мирний договір [5, с.126].

Не дивно, що зовнішня політика уряду Української Держави була пронімецькою. Саме таку сутність відзначали дослідники дипломатичного візиту українських дипломатів, голови Ради Міністрів України Ф. Лизогуба і П. Скоропадського в Німеччину. Візит виявився успішним. На вигідних для Української Держави умовах було розв'язано питань фінансів таторгівлі між двома державами тощо. Німеччина погодилась підтримувати Українську Державу і у вирішенні територіальних суперечок із сусідніми державами і у боротьбі з російськими більшовиками. Однак питання формування української армії і флоту продовжували нагтовхуватись на заперечення з німецького боку.

Це пояснювалось частково тими обставинами, що ще 24 квітня 1918 р. на нараді у начальника штабу німецьких військ генерала В. Гренера П. Скоропадський погодився на умови, за яких «...доки австро-угорські і німецькі війська будуть знаходитися на Україні, не може формуватися будь-яка українська армія. Держава може підтримувати тільки поліцейські підрозділи зі згоди обох командувань» [6, с.74].

Але реалії часу примушували П. Скоропадського до перегляду такої позиції. Гетьмана прийняв імператор Вільгельм II, райхканцлер граф Г. Гертлінг. Німеччина, будучи зацікавленою у союзникові на сході, погодилася сприяти позитивному розв'язанню для України висунутих гетьманом питань.

Складнішими були відносини з Австро-Угорщиною. Політика України щодо будівництва держави на етнічних українських територіях не збігалася з політикою Австро-Угорщини. Брестський мирний договір спростував мрію поширити східний кордон до Дніпра й утворити на українських землях підпорядковану Габсбурзькій монархії слов'янську державу. Навпаки, Австро-Угорщина повинна була передати Україні окуповану австро-угорськими військами частину Холмщини, а також, як це передбачалося таємним протоколом до Брестського договору, поділити Галичину і східну її частину приєднати до Буковини.

З часом, Австро-Угорщина, під впливом Польщі, анулювала цей таємний протокол. Міністр закордонних справ Австро-Угорщини С. Буріян доводив, що вони «уклали цей договір з урядом, який, як виявилось дуже скоро, не мав жодної реальної сили і який ми мусили нашим військом супроводити назад додому» [7, с. 11]. Австро-Угорщина намагалася вплинути на інших членів Четвірного Союзу з метою відтягнути ратифікацію Брестського мирного договору з Україною.

З метою подолання кризи українська дипломатична місія у Відні, яку очолив А. Яковлів, була відкликана до Києва. Новим послом 21 червня 1918 р. було призначено В. Липинського [8 с. 224]. Обізнаність ученого з польською проблемою, його авторитет у впливових галицьких колах і серед українців

гетьманської орієнтації говорили про те, що він був найбільш вдалою кандидатурою на цю важливу дипломатичну посаду [9, с. 449]. Проте йому не вдалося поліпшити взаємовідносини між Українською Державою й Австро-Угорщиною. Були заблоковані пропозиції українського уряду відкрити консульство у Відні, Будапешті, Львові.

Однак Австро-Угорщині не вдалося реалізувати свій план щодо створення політики єдиного протистояння держав Четверного Союзу проти України. Першою прорвала цей фронт Болгарія, яка 15 липня 1918 р. ратифікувала договір. Його підписали у Відні Джеборо і Липинський [3, с. 5]. Брестський мирний договір з Україною 22 серпня ратифікувала Туреччина. Відкрилися посольства у Києві та Стамбулі. Щоправда, дипломатичні стосунки між Українською Державою і Туреччиною тривали короткий час. Вже у грудні 1918 р. гетьман П. Скоропадський і останній султан Оттоманської імперії втратили владу. Але встановлені добросусідські взаємини залишили позитивний слід [10, с. 366-367].

На восени 1918 р., у зв'язку з політичними змінами у Австрії, гетьман запропонував німецьким властям контролювати землі, зайняті австрійськими військами, а в листопаді з цього приводу з німецьким урядом була укладена угода. Але цім планам завадили революційні події у Німеччині та в Україні.

Значних зусиль доклав П. Скоропадський для розв'язання питання Бессарабії. У Бессарабській губернії проживало за даними на 1910 р. 47,9% молдаван та 27,8% українців [11, с. 53]. Утворена в Бессарабії в листопаді 1917 р. національна представницька організація «Сфатул Церій» (Рада країни) 15 грудня проголосила її Молдавською Народною Республікою, а 9 квітня 1918 р. «Сфатул Церій» ухвалила постанову про «умовну злуку» – приєднання Бессарабії до Румунії на правах автономної провінції. Рішення про об'єднання з «матір'ю Румунією» стало важким випробуванням для українців, які там жили. По цьому питанню М. Василенко і Д. Дорошенко висловлювались доволі чітко. Вони вважали, що уряд України повинен «наполягати на належності політичної автономії Бессарабії до Української Держави». Вже 11 травня 1918 р.

гетьманський уряд видав наказ «Про заборону вивозу товарів у Румунію і Бессарабію» [12].

«Митна війна» тривала до кінця літа. Тоді до Києва приїхала румунська місія. На переговорах були узгоджені економічні питання, намітилися контури розв'язання питання про кордони між двома державами. Але позиції Румунії посилювалися її зв'язками з Антантою. Користуючись її підтримкою, Румунія восени 1918 р. анексувала Бессарабію.

Отже підбиваючи підсумки слід сказати, що діяльність української дипломатичної служби в добу Української Держави гетьмана П. Скоропадського зробила вагомий вклад у розвиток міждержавних стосунків у пріоритетному і найбільш важливому напрямі зовнішньополітичного курсу країни на той час – у бік Центральних держав на чолі з Німеччиною. На відміну від УЦ Ради, яка мала офіційні дипломатичні відносини лише з Німеччиною, Австро-Угорщиною і Туреччиною, Українська Держава за П. Скоропадського обмінялася посольствами з 12 країнами. Загалом її визнали 30 держав світу [7, с. 11].

Література:

1. *Нариси з історії дипломатії України / Під ред. В.А. Смоля. К., 2001. 736 с.*
2. *Єфремова Н.В., Долматов І.В., І.С. Мокін, Горяга О.В. : Історія держави і права України. Навчально-методичний посібник для студентів юр. коледжу. Ч. 2. Одеса: «Фенікс», 2016. 406 с.*
3. *Дециньський Л.Є. Міжнародні зв'язки гетьманського уряду П. Скоропадського в період національної революції в Україні. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2008. № 634 : Держава та армія. С. 3-8.*
4. *Покровська І., Хорошилова Ю. Місія приречена на невдачу. Політика і час. - К., 1995. – № 5. – С. 73–78.*
5. *Уська У. Р. Укладення та реалізація домовленостей між Австро-Угорщиною та УНР у Брест-Литовському 1918 р.: уроки дипломатичної боротьби. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Держава та армія. 2014. № 784. С. 120-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPDA_2014_784_20*
6. *Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. Ужгород; Нью-Йорк: Накладом др. Осипа Ципки, 1930. Т. 2. 427 с.*
7. *Історія міжнародних відносин України (1917–1992). К., 1992. С. 11.*
8. *Дацків І. Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917– 1923 рр. Тернопіль: Астон, 2009. 520 с.*
9. *В'ячеслав Липинський та його доба / Упорядники Т. Осташко, Ю. Терещенко. Київ: Темпора, 2010. Кн. 1. 544 с.*

10. Дацків І.Б. Здобутки дипломатії гетьманату Павла Скоропадського. Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Том XXIII. Україна – історія С. 349-367.
11. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енциклопедичний довідник. К., 1987. С. 53.
12. Державний вістник. 1918. 18 травня. № 2.

Фіалко Ангеліна
здобувачка вищої освіти ступеня бакалавр
факультет Міжнародно-правових відносин
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наук. керівник – доцент Н. В. Єфремова

ВІЙСЬКОВІ РЕФОРМИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Збройні Сили завжди були вирішальним фактором існування державних утворень, особливо в умовах зовнішньої агресії. Сьогодні, коли триває російська агресія на Сході нашої держави варто звернутись до історичного минулого, зокрема до періоду Української Держави часів гетьмана Павла Скоропадського. Цей період став показовим у розбудові регулярного національного війська. Досвідчений військовик, до революції командир 34-го армійського корпусу, почесний отаман Вільного козацтва, гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади 29 квітня 1918 року, зосередив основну увагу на формуванні власної регулятивної армії.

Маючи життєвий досвід кадрового військового гетьман розумів, що закріпити незалежність України всупереч усім деструктивним силам можна тільки завдяки створенню боєздатної армії. Тому законом про тимчасовий державний устрій України від 29 квітня 1918 р. П. Скоропадський затвердив себе Верховним Воеводою Української Армії і Флоту [1].

Гетьман одразу зазначив, що захист вітчизни є святим обов'язком кожного козака і громадянина Української Держави. Також нове керівництво, ймовірно, намагалося підняти престиж Збройних Сил, задекларувати їх значення для існування державного організму. Крім цього, необхідно було зважати на